

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

An, & quatenùs sufficiat libertas opinandi pro usu licito opinionis
probabilis, contra priorem propriam cujusque opinionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

ad aliquid, subinducatur nihilominus in ejusdem intellectu dictamen particulare negativum ejusdem, ad illud idem, obligationis; atque diversitatem quoad modum tendendi, & quoad objectum in hoc præcisè consistentem re ipsa, quod altera cognitio sit universalis, & abstractiva, altera particularis, atque individualis, usque adeo non tollere contradictionem, & mutuum impossibilitatem cognitionum, ut potius sit de conceptu veræ, ac propriissimæ contradictionis diversitas talis cognitionum, ut vulgò est notum ex summis, & nec expedit, aut decet, ut hic amplius exponatur.

ART. CLI. Quod addeatur de experientia, seu praxi virorum doctrina, & probitate præstantium, nil metangit. Quia ego non contendo auctorem sententiarum rigidioris non posse absolute uti absque peccato sententia opposita benigniori, quæ aliqui sit probabilis, sed tantum non posse retenta pro tunc ea sententia rigidiori, seu in sensu composito illius. Similiter nec dico existimantem unam partem contradictionis esse veram, non posse simul reputare absolute probabilem oppositam partem contradictionis, sed tantum non posse talem reputare respectu sui, quatenus taliter opinantis actu juxta nuper dicta art. 145. Addo, si prædictis, vel aliis qualibuscunque circumstantiis, aut exemplis fieri posset, ut qui tenet opinionem universalem affirmativam obligationis ad aliquid, posset nihilominus absque ullo peccato nolle id unquam exequi pro ulla particulari opportunitate operandi, quin recederet ab ea sua opinione, seu in sensu composito illius; eo ipso talis opinio, omnesque tales opiniones essent falsæ, frustraneæ, & quibus nemo conficius ejusmodi doctrinæ assentiri posset tanquam veris. Quia propositio universalis, quæ in nullo sibi substantiæ individuo verificatur, est falsa, & frustranea, quæ dicitur, necesse esse sic, vel sic operari, qualiter nunquam necesse erit operari; ac proinde qui hoc censet esse verum, non poterit illi propositioni assentiri, eidemque sermo, & ex animo adherere tanquam veræ. Adherere, inquam, absolute, & sine restrictione, seu conditione auferente conceptum simpliciter opinantis, & reddente ridiculam, ac frustraneam doctrinam taliter opinantis. Si enim quis diceret, ego opinarer, vel distorere concipiendo, opinor, eos, qui tenentur ad officium divinum, eo ipso obligari, ut attendant ad verba, & sensum verborum, nisi adesset in contrarium auctoritas plurimum. Doctorem, aut talis textus, aut talis ratio; patet, quod verè non teneat opinionem assertivam eius obligationis, sed potius oppositam. Nos autem de opinanti absolute, & consideratis omnibus, quantum fieri potest, rationis, & auctoritatis hinc & inde momentis, atque ad hoc ipsum genus opinionum diriguntur commemoratæ modo eversiones, & distinctiones inter speculationem, & praxim. Quas eversiones, cum constituerit, esse vanas, ac insufficientes; Concluditur demum, necessariam omnino esse, uti jam dicebam, aliquam libertatem, ac indifferentiam opinandi in utraque libet partem, ut aliquando liceat, tum uti opinione minus probabili, & minus tuta, tum agere contra propriam præconceptam prius opinionem universaliter affirmativam obligationis ad aliquid.

Videndum jam superest de ejusdem libertatis, ac indifferentiæ sufficientia ad hoc utrumque.

* *

An, & quatenus sufficiat libertas opinandi pro usu licito opinionum probabilis contra priorem, propriam etiam cuiusque, opinionem?

ART. CLII. **M**aximi imprimis momenti esse pro sedanda, magna saltem ex parte, tota ista contentiosissima controversia de usu licito opinionum, distinctionem superius à me observatam, & quam doleo me non invenire expressè notatam apud auctores communiter, inter opinionem evidentem, atque omnino indubitantem, seu probabilem, seu minus probabilem, & opinionem non ulque deipatenter, seu probabiliorem, seu minus probabilem, sed cuius, seu superioritas, seu inferioritas, aut infra oppositam sit aliquouque dubia, obsecra, & anceps. Hujus distinctionis, nec ego olim memini in illa mea, hac de re, quaestione, & ratio, ob quam nil de ea sollicitus fuimus, credo hæc fuit. Quod nimirum quaestio de usu licito opinionum unice, vel certe præcipue respiciet opiniones, quæ tanquam probabiles circumferuntur apud auctores classicos, & approbatos, ac laudatos communiter, ita ut agnoscentur probabiles ab his etiam, à quibus rejiciuntur tanquam falsæ. Inter ejusmodi autem opiniones, tamen si quælibet earum sint suis oppositis probabiliore, aut minus probabiles re ipsa, idque videatur esse certum juxta principium Divi Thomæ superius à nobis præmissum de necessaria inæqualitate mutua quorumlibet invicem dissimilium, nullæ tamen sunt, quarum major, vel minor probabilitas, seu excessus, vel inferioritas probabilitatis supra oppositam opinionem sit indubitata, & evidens, ac facile pervia. Opinio enim, quæ tanta hujusmodi conspurcitate est verisimilis, aut minus verisimilis, non amplius dici solet probabilis, sed quæ est ita verisimilior, dicitur certior, & quæ est eodem modo minus verisimilis dicitur improbabilis; & hæc siquidem sit restrictiva dicitur scrupulus, seu nimium scrupulosus, live rō sit laxativa dicitur parum tuta, aut propterea tanta in conscientia; & utralibet sub aliqua ejusmodi censura excluditur à gradu probabilitatis. Hæc igitur effectum est, ut etiam plerique omnes scriptores alii eō sensum ferantur, ut dum agunt de usu licito opinionum probabilitatis, perinde dissertant, atque si nullæ prorsus essent opiniones, quarum excessus, aut inferioritas probabilitatis comparatione oppositarum opinionum sit evidens, atque omnino indubitata, aut apud omnes, aut apud plerumque, aut apud unumquemque. Pauci verò quidam alii debigunt, quod in nonnullis potissimum opiniones, quarum excessus verisimilitudinis super opiniones oppositas est, aut (quod perinde apud unumquemque valet) videtur sibi evidens, ac prorsus indubitatus. Et hæc opiniones ejusmodi ulque ad eō patenter præcipientes oppositis sint re ipsa paucæ intra vastum totius Theologiæ moralis ambitum, dum tamen ad ea, tanquam ad exemplaria, mentis aciem restringunt, ad quæ ea respicientes de universo opinabilium genere, quod latissime patet, quam plures species, ac gradus valde invicem inæquales sub se complectens, pronunciant, ac si in unaquolibet opinionum con-

triditione altera pars semper esset, absque ulla unquam exceptione, evidenter, ac indubitanter probabilior, altera verò eodem modo minus probabilis. Ista probabilioritatem usque adeo inter se disparium indistincta confusio, & æquivocatio accendit primis, nisi fallor, & fovet hodieque ardorem contentio- nis maximum in hac materia, qualis circa minimas quoque res concipi facile solet sub latebris æquivo- cationum, partibus hinc, & inde in diversa intentis, & unaquaque, vel altera earum attribuentem parti ad- versæ absurdum aliquid, ac planè intolerabile. Id quod, cum maximo veritatis in re maxima præjudi- cio, accidisse, circa nostram istam controversiam, nonnullis ex Probabilioristis, conjicere clarè potest attentus lector ex qualitate argumentorum Mercori præsertim, Marinarii, & Sinnichii, quæ superius re- voluimus, ac diluimus; siquidem impugnant patro- nos usus liciti opinionis minus probabilis, & minus tunc, ac si docerent licentiam operandi juxta quem- libet etiam levissimum prætextum, reclamantibus in contrarium fundamentis evidenter, ac palpabiliter longe majoribus. Cujus fallentiam suppositionis amissi inibi animadvertimus satis; distinctius ta- men, & utilius eadem apparebit, si breviter subjun- gamus, uti facere institimus, expositionem termi- norum, ad quos usque protenditur usus licitus præ- alteræ libertatis physicæ opinandi in utramlibet par- tem contradictionis, tum quoad delectum opinio- num, tum maxime quoad deponendam præconcep- tam prius universalem opinionem, quando ventum est in particulari ad operationis instantiam hic, & nunc. Utar autem præcipue directione D. Antonini, 1. part. sum. tit. 3. cap. 16. §. 10. maxime verò reg. 7. & quæ posteam sequitur, quarta, & Adriani, quodl. quest. 2. punct. 3. §. 8. Ad rationes autè oppositas: ubi rem hanc accuratè, & magistraliter exponunt; prior pro- sedandis scriptulis, posterior pro justa dispositione conscientie.

ART. CLIII. Dico primò: Nulla libertas opi- nandi quædam confert ad usum licitum opinionis certò, aut evidenter, ac indubitanter minus proba- bilis, seu potius minus verisimilis. Patet hoc ex di- ctis suprà. Ostendimus enim art. 113. deesse nobis physicam potestatem, ac libertatem assentiendi opi- nioni, quam, & quoties manifestè, atque omnino indubitanter conjicimus esse minus verisimilem op- posita opinionem. Demonstravimus itidem nuper ab art. 142. fieri nullatenus posse, ut quis licitè, & abs- que peccato utatur opinione aliqua exclusiva obli- gationis, & peccati, quin assentiatur, seu potius quin præassentiatur eidem opinioni, dum operatur con- formiter ad ipsam. Patet igitur libertatem, ac indif- ferentiam physicam opinandi in utramlibet partem contradictionis, qualis à nobis asserta est, & qualis re ipsa datur, nullatenus sufficere, ut quisquam licitè uti aliquid possit opinione, quæ manifestè, atque omnino indubitanter sit apud ipsum minus verisimi- lis, quam opposita, qualiscumque de cæterò condi- tionis ea sit.

ART. CLIV. Quod si quis conjiciens mani- festam, atque omnino sibi indubitam præponde- rantiam fundamenti pro una parte contradictionis, ideoque impotens eatenus physicè assentiri opposi- tæ opinioni, seu alteri parti ejusdem contradictionis, quæ aliquin sibi apparet commoda, & perplacens, data opera avertat oculos à consideratione funda- menti probabilitatis illius manifestè, atque omnino indubitanter majoris, seque totum impendat confi- derandis, ac promovendis, seu auctoribus, seu

rationibus suadentibus eam partem, seu opinionem, quæ manifestè, ac indubitanter deprehensa jam fue- rat minus verisimilis absolutè, efficere quidem hac arte poterit, ut inducat tandem in animum partem eam debiliorem, & minus verisimilem absolutè, ei- demque adhæreat assentiendo, ac si esset verisimi- lior, probabiliorque; cum per ejusmodi industriam, seu potius nequitiam, ac gyrum obtinere à se quis- que possit, ut opinetur de facto adversus ea, non solum certa ex fide divina, sed & evidentia, imò & adversus per se nota; efficere nihilominus eadem arte minimè poterit, ut evadat licitus, & im- munis à peccato usus opinionis taliter conceptæ. Quia pro usulicito opinionis minus probabilis, & minus tunc, postulat à nobis semper fuit, & postulat ab omnibus hujus sententiæ patronis, ut retineat probabilitatem, utque assenti illi possit, & assentiatur actu, qui eadem est usus, omnibus hinc, & inde maturè, ac diligenter consideratis, quæ sive ab auctoritate, sive à ratione occurrere cui- que possunt. In modo autem agendi proposito usque adeo hoc non præstat, ut oppositum potius fiat, dum de industria avocatur animus à consideratione eorum, quæ præ cæteris ad veritatem accedere, ac inducere posse præsentuntur. Unde nequitiosæ ejusdem circuitationis auctorem, eundemque cavil- latorem, ac palponem sui abs dubio comprehendit, ac reprobatur illud, Psalm. 35. 4. Noli intelligere, ut benè ageret. Ubi Bellarminus, ut malè ageret, scien- tiam benè vivendi contempsit. Quis etenim magis prop- riè dici potest nolle intelligere, ut benè agat, & scientiam benè vivendi contemnere, quam qui, o- culis manu propria pulvere conspersis, terga vertit rationibus, quas præsentit ineluctabiles, & quia in- eluctabiles præsentit, ut concedat in eam partem, quam prævidit à veritate longius recedere, seu ad veritatem, quæ unicè quærenda est, minus accede- re, utque id in animum inducere possit, in quo cla- rè, ac indubitanter conspiciat minorem affulgere spem veritatis attingendæ, & majus adesse pericu- lum falsitatis incurrendæ? Jure igitur optimo Adria- nus adversus istum modum, seu formandi, seu depo- nendi conscientiam (est enim eadem utrobique ra- tio) per voluntariam aversionem intellectus à præpositi, vel causæ consideratione, ut est in volentibus actu ignorare per non considerationem. Utitur testimonio, Job. 21. 14. Ubi sanctus vir ejusmodi nequitiam impiorum plangit, his verbis: Qui dixerunt Deo. Recede à no- bis, & scientiam viarum tuarum nolumus. Quibus in eandem rem adjungit idem Adrianus illa paris impietatis verba apud Isaiam 30. 10. Nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt; loquimini nobis placencia, vi- dete nobis errores. Auferre à me viam, declinare à me sa- mitam, cesser à facie nostra Sanctus Israel. Qualia pro- fectò vota nemo animo concipere potest forma- liter, ut sonant. Quia error, & recessus à ve- ritate, atque à fonte veritatis Deo est intrinse- cè inamabilis, sicut omne malum, quatenus ta- lis formaliter est. Attribuuntur ergo talia deglu- tienti identicè, & materialiter, ut vulgò dicimus, ejusmodi perversionem intellectus, dum spretis, ac vitatis fulgoribus, quibus percutitur, magis con- spicius veritatis sectatur verisimilitudines, seu veri- tatis adumbrationes patenter, ac manifestè remo- tiores, magisque devias à veritate ipsa. Quod acci- dit in casu nostro.

ART. CLV. Consequens porro hinc est, ut qui post ejusmodi tergiversationem accedit ad operan- dum; tamen si fieri possit, ut extorqueat utrumque à se.

à semetipso assensum approbativum operationis concupitæ, utpotè commodæ, aut delectabilis, fieri tamen non posse, ut idem interea vitet remorsum conscientie memoris, saltem confusè, ac implicitè, rationum prævalentium in contrarium, propterea- que reclamantis electioni absolute, & omnibus undequaque consideratis minimè approbabili. Ex quo rursus consequitur, operantem sic, dum, & quia sic operatur, peccare de novo cum merito specialis leor- sime poenæ ultra rationem peccati, & dignitatem poenæ, quæ convenit eidem operationi per denominationem à prævio proposito inhonesto avocandi animi- mum à consideratione motivi, seu motivorum mani- festè, ac indubitanter prævalentium in contrarium, & quæ quatenus talia jam antè præluxerant. Quia remorsus conscientie resultans ex antecedenti cog- nitione non repulsa, seu non deposita legitime per motivum ad id sufficiens, aufert omnem veram cor- ram Deo excusationem operationis sub ipso exerci- tatio, uti animadvertit optimè Adrianus immediatè post verba mox à nobis relata. Conatus igitur homi- nis tentantis eo modo fallere seipsum, atque operari veluti clam seipso, est quadam chimera moralis, ut sic dicam. Quia retinetur quoad totum suum effe- ctum cognitio, quæ vitatur, seu potius dissimulatur, hæretque lateri læthalis atundo eò læthalius, ac per- tinacius, quò occultius. Cum enim hoc malum late- brose ejusmodi perverſitatis latè pateat per doctos de gente Scolorum, perque prorsus indoctos, ac rudes, est pessima præterea indolis in ordine ad veram emendationem, ac poenitentiam salutarem. Quia peccata ejusmodi, quasi furtivè patrata sub luce ma- ligna hebetium crepusculorum, difficulter deinde agnoscuntur; difficilius manifestantur plenariè, & difficillimè ad radices usque revelluntur ex animo deluso viscosa fallacis honestatis, aut parvæ malitiæ apparentia. Hoc genus peccati plangit in specie Au- gustinus circa gulam, lib. 10. *Confess. cap. 31.*

ART. CLVI. Dico 2. libertas physica opinandi in utramlibet partem contradictionis sufficit pro usu licito opinionis cujuscvis practicè probabilis; hoc est affirmantis cum fundamento magni momenti, quale exposui *suprà*, art. 102. licet hoc, vel illud, seu age- re, seu omittere, sive talis opinio sit reipsa, aut mi- nus probabilis, aut minus tuta, aut minus probabi- lis, simulque minus tuta, sive sit magis probabilis, aut magis tuta, aut magis probabilis, simulque magis tuta; Dummodo excessus verisimilitudinis ex parte opposita ei, quæ deducitur in opus, non sit mani- festus, atque omninò indubitatus ipsi operanti. Hæc conclusio continet reipsa totum scopum quæstionis illius meæ, quam hoc opusculo vindicare conor, eandemque conclusionem, & nil aliud intendunt re- ipsa patroni usus liciti opinionis minus probabilis, & minus tuta, uti faciliè conjiciet quisquis fundamenta eorum, & contextum totius doctrinæ attentè, ac sin- cerè consideraverit. Deducitur autem ex dictis, ut cætera hic non repetam supervacue, quæ proposita fuere in illa mea quæstione. Potest imprimis unus- quisque, ratione præsertim libertatis physice opi- nandi in utramlibet partem contradictionis, assenti- ri absolute in casu posito utrilibet ex opinionibus in- vicem oppositis, prout libuerit, & juxta præsentem suæ voluntatis inclinationem, ac determinationem, ut patet ex præmissis. Deinde neque peccat volun- tate sic opinandi, neque voluntate operandi juxta o- pinionem jam præconceptam, quam tenet hic, &

nunc, & cui assentitur de facto absolute. Non pec- cat voluntate sic opinandi. Quia eligit opinari cum magno fundamento omnibus hinc, & inde dilige- ter consideratis, nullaque apparente, seu autem- te, seu ratione, quæ manifestè, ac indubitanter præ- valeat in contrarium. Qui autem sic opinatur, non utique opinatur incautè, insipienter, ac stulte, quod erat necessarium, ut peccaret opinando, seu eligendo sic opinari. Certè in speculativis, atque in nego- tiis pure humanis, ac temporalibus, qui opinatur præhabitis, pro, & contra fundamentis epulmonis, non assimatur propterea ineptus, ac insipiens. Et autem eadem ratio laudabilis electionis opinandi in qualibet materia, sistentem intra terminos opinandi, atque præcindendo à proposito ordinante, vel non ordinante opinionem ad opus. Non igitur etiam- pis, ac peccaminosa voluntas opinandi modo dicto in materia morali, seu agibili. Sed neque voluntas operandi, juxta opinionem jam sic præconceptam, atque ipsius operis approbativam absolute pecca- minosa esse potest. Quia talis evadat necessè est actus voluntatis, qualis judicatus est judicio immediate præeunti, ac directivo ipsius, cum hoc judicium sit immediata regula humanæ cujuscunque operationis, juxta dicta ex communi, lib. 3. *Curſ. Theol. quæst. 2.* Atque illud Apostoli ad Roman. 14. 3. *Quid autem est fide, peccatum est, verificatur positive, & negative, ita videlicet, ut similiter sit verum: Quod est ex fide, peccatum non est.* Enimverò, quod est ex assensu concepto omnibus hinc, & inde consideratis, quæ de quantum considerare qui que tenetur, est utique ex fide sumpta, juxta sensum illi verbo Apostoli com- munitè attributum cum D. Thoma, & 2. me libe- litum in loco mox indicato pro judicio simpliciter approbativo operis, quod quisque exequitur. Illud- modi judicium non habet, qui subest ignorantie vi- cibili, aut affectatæ, ac data opera non considerat rationes, quæ erant maxime considerandæ, ut in Conclusionem præcedenti vilum est. Utique enim patitur actualem, vel saltem habituales remorsus conscientie in contrarium, id eo quod non operatur simpliciter ex fide, sed cum contradictione in se- metipso. Habet verò idem judicium simpliciter ap- probativum, qui operatur cum assensu, qualis nobis expositus est, & exigitur in hac conclusio- ne. Quia assentit honestati sui operis omnibus a- trimque diligenter consideratis, ac innixus funda- mento magni ponderis, quod ita computatur, cum toto fundamento oppositæ partis, ut possit præ- ferri, & tanquam majus, ac probabilius acceptum imperio voluntatis, & sic acceptetur, ac præteratur, quoties libet. Circa quod expedit relegere, art. 102. Constat itaque libertatem, ac indifferentiam phy- sicam opinandi in utramlibet partem contradic- tionis ita esse semper, & ubique necessariam pro usu li- cito utriuslibet ex opinionibus delicto, & illud sibi invicem oppositis, ut eadem sit etiam sufficiens pro eodem usu licito promiscuo utriusvis opinionis ex invicem oppositis, quoties neutri earum in excessus verisimilitudinis supra alteram manifestetur, atque omninò indubitatur.

ART. CLVII. Adde doctrinam traditam apud valere pro deponenda opinione sive universalis, sive particulari prius concepta, & pro admittenda loco illius, atque in animum inducenda, deducendaque in opus opinionis opposita, quando in neutra earum indubitanter agnoscitur excessus simpliciter verisimilitudinis supra alteram. Ita nimirum, ut nulla earum

apparente de novo ratione, vel auctoritate, pro, aut contra alteram partem contradictionis, quod ad intellectum attinet, propter solam spontaneitatem de novo speciale dispositionem voluntatis, & appetentiam rationum pertinentium ad ipsam, incipiat dupliciter opinio, quæ placebat prius, & placere, quæ delibebat, propterea; determinetur intellectus ad opinionem contrariam opinionem prius conceptæ, & approbatæ. Cum enim intellectus in ejusmodi assensibus, ac dissensibus dependeat à voluntate, ejusdemque impetio determinetur, ut dictum est; novitas, quæ directè afficit voluntatem, ejuſque affectum transfert ad extremum contrarium priori, afficit etiam intellectum indirectè, & transfert ab assensu ad dissensum, aut è contra. Et quidem transitus voluntatis ab affectu ad affectum, & propositum contrarium contrariumque facillimè, quando ex deliberatione abstracta, & universalitèr deſcensus ad particularem, & individuum deliberationem, & considerationem operationis hic, & nunc imminetis. Quod præterquam experientia quotidiana nimio opere manifestum est, ratio quoque evincit facillè obvia, & clara. Nempè difficultas, & arduitas operationis hic; & nunc executioni mandandæ cadit sub sensum, & experimentalem, ac intuitivè percipitur directè, vel saltem indirectè, cum prius in deliberatione universalitèr abstractivè tantum dignosceretur, & secundum prædicata tantum communia, quæ appetitum sensitivum minimè promoveunt directè. Est autem longè diversis vis cognitionis intuitivæ, ac experimentalis, ab ea, quæ intèl cognitionis abstractivæ, & secundum prædicata tantum communia, apparetque rerum facies valdè diversa sub altera, & altera repræsentatione; estque dispar similiter conditio voluntatis repugnantiæ appetitui sensitivo vehementer commoto, ac renitenti sub operationis instantia, cum nil, vel certè remissius multo commoveretur, ac reniteretur sub consideratione abstractivæ, ac universalitèr propter incapacitatem sensus respectu rationum abstractarum, ac universalium. Ex ista igitur usque ad eò diversa voluntati dispositione, & affectione sub universalitèr, & sub individualitèr operationis consideratione provenit, ut quæ facillitèr applicat, ac determinat intellectum ad opinionem assertivam, ac inductivam obligationis ad aliquid sub terminis universalibus, eadem eundem applicet, ac determinet ad opinionem oppositam, quando ventum est ad opus hic, & nunc, & ad deponendam interim priorem opinionem.

*Uterior expositio, & confirmatio
assertæ libertatis opinandi
absque peccato.*

ART. CLVIII. **Q**uod autem istiusmodi vici-
titudine opinionum con-
tingere possit, ac sepe contingat abique peccato, si-
mil obstat aliud, quando opiniones utrinque sunt,
quales à nobis propositæ fuere, nempe absque mani-
festo excessu alterius supra alteram, probatur eadem
ratione, quia nuper usus sumus pro licito in utramlibet
partem delectu, & usu ejusmodi opinionum. Quia
quod quis tenuerit jam alter utram opinionem, ean-
demque pleno, quantum in opinabilibus fieri potest,
assensu prætulit oppositæ opinioni, solum efficit,
ut hanc prius positam, rejectamque opinionem
proponat deinde, amplectaturque tanquam melio-
rem, ac probabiliorē cum difficultate aliquotque

majori, seu potius cum minori facilitate, quam si non præcelleret voluntas præferendi, quod deinde postponendum est, & converso, juxta ponderationem circa hoc præmissam supra ab art. 137. Rationes enim honestatis, & inhonestatis, cum non cadant sub sensum, sicut ratio commodi, & incommodi, facili, & difficilis operis, non possunt mutare faciem, & forturi apparentiam diversam, quando ex universalis consideratione descenditur ad particularem, agiturque de operando hic, & nunc, sed ex hoc præcisè capite manent prorsus eadem, & apprehenduntur eodem modo. Quapropter intellectus, quantum est ex se, & ex vi motivorum directæ, ac immediatè pertinentium ad ipsum, permanet in eadem illa dispositione parendi indifferenter imperio voluntatis, sequendique eius ductum quoad depositionem opinionis prius præconcepæ, in qua primitus fuerat quoad eandem opinionem non admittendam, sed oppositam; ac proinde idem, qui sub deliberatione universalis, & nondum urgente operandi, opportunitate, ac difficultate presentis elegit opinionem inductivam, seu inductivam obligationis cum potestate eligendi oppositam, potest similiter omnibus rursus hinc, & inde consideratis, ac recognitis transire iuxta conscientiam ad opinionem oppositam, dum sentiens præteritum conformandis præconcepæ prius sententiæ difficultatem simul advertit absque ulla convincenti, aut certò præponderanti, seu auctoritate, seu ratione conjici se in angustias fragilitatis suæ periculosas, aut tepori spiritus graves, atque adesse pro parte contraria liberanti ab eo onere fundamentum magni momenti, seu motivum, quale plerumque non fallit. Suffragatur huic parti doctrinæ ultrà communem plurimorum, & optimorum postremi hujus sæculi auctorum consensus, de quo controversi, nisi protervè non potest, D. Antoninus ubi supra reg. 4. verbis, quibus obiter exponitur testimonium quoddam quod nimium confiderent abutuntur adversarii: Verba D. Antonini sunt. *Quod autem dicit D. Thomas in quodl. 3. quæst. 4. art. 2. (quodl. nunc 8. quæst. 6. art. 13.) Quando duo sint opiniones contrarie de eodem, oportet alteram esse veram, & alteram falsam. Aut ergo ille, qui facit contra opinionem magistrorum, ut potest habere plures probandos, facit contra veram opinionem, & sic non excusatur à peccato, cum faciat contra legem Dei, quamvis non faciat contra conscientiam. Hæc enim verba B. Thomæ non possunt intelligi, nisi de his, ubi manifestè patet ex scriptura, vel Ecclesiæ determinatione, quod sit contra legem Dei, & non de illis intelligi, ubi non apparet (nempe manifestè). Alias sibi contradiceret in eodem libro, quod non esset credendum. Excusatur ergo à peccato ex mente D. Antonini, qui in materia juris positivi tenet, & exequitur opinionem, quæ tamen si falsa sit, non tamen manifestè apparet, quod falsa sit. Alioquin interpretatio non subsistit, ut patet. Nec minus clarè patet eandem esse rationem de manifestæ contrarietate ad legem naturalem ex principis synderesis, vel communi sapientum consensu tanquam de re certa in materia pertinente ad ius naturæ. In hoc autem, quod dicitur de manifestè patere, ac apparere, vel non, intelligitur, abs dubio ratio man fecti, qualis plerumque datur, & est possibilis in operationibus humanis, nempe ut sit clara, atque omnino indubitata præponderantia fundamenti pro ea opinione, contra quam non potest quis agere sine peccato, tamen si veritas ipsius opinionis nec sit evidens, nec certa ex hîde.*

ART, CLIX, Constat hanc esse mentem Antonini.